מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

סבור מיניה הני מילי. דאין לאחר קנין כלום שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר דראשון קנה לגמרי וכגון שמת שכיב מרע אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד ממליו לא קנה ראשון שלא היה קנין אלא מחמת מיתה: **אמר להו רב חסדא אין לאחר כלום.** אפילו אם כתב: **הבא דקנו מיניה.** כתב וזיכה וקנו מיניה ולא לחזור בו כשעמד ממליו: **כדמקנו איגשי.** שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין אבל אתה כתבת וזכית והקנית דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר. והשתא שמעינן מד' מילי דאמר שמואל כשמתמתין דקיימה לן[6] כוותיה בדיני מתנה שכיב מרע כדלא שייר שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה מקבל מתנה אפי' מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בלוותה דכתב בה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דלא קני המקבל מתנה שכזה לא נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר בדידוע שלא היה קנין אלא ממתת מיתה ומדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא כמייפה את כחו שמעינן ליה להא דשכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל כמייפה את כחו אבל בלא ייפוי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה השני קנה והדר ביה מראשון והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר אם עמד חוזר הלכך שני נמי קנה דהדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי בין לעצמו בין לאחר ואם עמד אינו חוזר: **הכיא מתנתא.** מתנת שכיב מרע במקלת שכתוב בה קנין וקונה לדברי הכל בין עמד בין לא עמד: **דהוה כתוב בחיי וכמותי.** מתנה זו לפי מקנה לך בחיים ובמות. ואיכא לאוקמה כמתנת בריא דהיכי לימא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה והלא אין שטר לאחר מיתה: **רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע.** למיקני לאחר מיתה ואם עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא שיור בלא קני אלא עד לאחר מיתה: **סימנא לחייס.** כלומר במות דוקא הוא ומתייס לאו דוקא אלא לסימן טוב לפי שהזכיר מיתתו אלא רצה לפתוח פיו לשטן כלומר המקום יצילני ממולי זה ולא אמות: **הרי היא כמתנת בריא.** כאילו לא כתב בה במות ואפי' אם עמד אינו חוזר ואפי' כמתנה בלא שיור דהכא לא לימא שמואל לא ידענא מאי אידון בה דנימא אין שטר לאחר מיתה דהא כתב בה מחיים: **מחיים קנה.** דמשמע דוקא מעתה התחיל לקנות: **דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב.** גבי בחיים וכמות וה"ה היכא דכתב מחיים: **קא משמע לן.** דלא שאני לרב בין בחיים לבמתיים קימנא לחיים: **הוה דאמא לקמיה דר"ג.** דהוה כתוב בשטר דידיה בחיים וכמות: **לשום עמיא.** מקום: **אסריה דשמואל.** ואע"ג דהלכתא כרב לאו[6] מורמא למידן כרב באתריה דשמואל זיל עביד ליה התם כרב: **כשמעתיה.** דהוה כתיב ביה מחיים וקנה בעל השטר והאשה הפסידה: **וקערדא ליה.** לומר לא יפה דעתי: **א"ל לספריה זיל כתוב לה.** שהדין עמה וכתוב בסוף השטר מתנה הנעשה בב"מ כהשוכר את האומנין (דף עה:) שוכר עליהן או מטעון וסימן היה בתוך השטר שלמות האשה ולהטעותה נתכוין להיפטר ממחלוקתה והיא הבינה בדברים וקללתו: **ליטבא ארביה.** תיטבע ספינתו (כ): **אטעווי קמטעיים לי.** בתמיה: **אמשינהו למיה.** שרשום במים להתקיים קללתה בכך: **לא איספרק מעוגנה.** דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך [מגילה טו.]. ומהא שמעינן דבין בחיים בין מחיים סימנא לחיים: **מתני' לא כתוב בה שכיב מרע.** כדקליר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה כד מהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא כדאמרינן בגמרא [קנד.]. וכמתנה בלא שיור מיירי דאמרן ביה [לעיל קמו:] דאינה מתנה שאם עמד חוזר: **הוא אומר שכיב מרע הייתי.** וחזרני בי: **בריא היית.** ולא תחזור: **גריך.** הנותן להבינא דאיה שכיב מרע היה בלותה שעה וכל זמן שלא יבינא דאיה זכה המקבל מתנה דברי ר' מאיר. וכגמרא [קנד.] מפרש דאיה במאי וטעמא מאי: **והכמים אומרים כו'.** בתרי גווני מיפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא [שם]: **המוציא מחבירו עליו הראיה.** דהיינו מקבל מתנה ונותן הוי מוחזק בנכסים: **גמ' מנו מרעיה איפטר כו'.** כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתן להודיע שהנכסים הללו נתונין לזה המקבל בלוותא שכיב מרע ומתוך אותו מולי נפטר שלא עמד בינתים ולא חזר בו: אמר

סבור מיניה הני מילי לאחר אבל לעצמו לא אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא מבופרי פירשה [א]בין לעצמו בין לאחרים ההוא דקנו מיניה אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעבד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי ההיא מתנתא דהוה כתוב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתיב בה במות אחר מיתה קאמר ליה והאי דכתיב בחיים סימן בעלמא דחיי ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים קאמר והאי דכתב ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי [ב]הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קנה אמר אמימר [ג]לית הלכתא כוותיה דרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן דהוא דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא שדריה לקמיה דר' ירמיה בר אבא לשום טמיא אמר הכא אתרא דשמואל היכי נעביד כוותיה דרב ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה הוה קא טרדא ליה אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה וכתוב בה [ד]שוכר עליהן או מטען אמרה ליטבע ארביה אטעויי קא מטעית לי אמשינהו למניה דרבא במיא ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא: **מתני' לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היית צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה דברי ר"מ וחכ"א [ה]המוציא מחברו עליו הראיה: גמ' ההוא מתנתא דהוה כתב בה כד הוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומנו מרעיה איפטר לבית עולמיה אמר

ועוד דמה שפירש דסיפא דמתני' לא מיירי כעין ריש[6] אין נראה כלל דא"כ (ג) דקתני ריש[6] שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה אפי' לא שייר נמי כיון דע"י קנין וכסיפא דקתני לא שייר אין מתנתו מתנה אפילו שייר נמי כיון דליכא קנין על כן נראה יותר כדפרישית וגם מה שפירש [ד]ר"ת דמשמתנו מיירי אגיגא דרב בלא קנין משמע שרוצה לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין הייט אפילו בקנין לחוד וגם פירש דבהא קיימא לן כרב כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה אע"ג דבעלמא קיימא לן כשמואל בדיני וקשה אמאי דפסיק לעיל דמתנת שכיב מרע במקלת בעיא קנין ומשני מתניתין בדקנו מיניה א"כ מאי אריא שייר אפי' לא שייר נמי דאין נראה כלל שיתלוק רב על פסק הלכה שפסקנו לעיל מתנה דשכיב מרע במקלת בעיא קנין ועוד דאמרי' בגיטין פ' המקבל (דף פו.) מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והא קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב הונא על פסק הלכה זה וסבר ליה כרב רביה דהכא [ה]דהא בשמת פ' מפנין (ד' קמח.) פריך על רב הונא מרב רביה דקאמר התם והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ורב אית ליה מוקלה ועוד דאמרי כי רב הכא ואמרי כי רב הייט רב הונא כמו שמפרש ר"ת בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יח: ושם ד"ה אלא) וגם רש"י סוכר כן דהייט רב הונא היכא דלא מוכח שהוא רב המנונא:

לא כתב בה שכיב מרע בו'. וה"ה נמי דלא כתב בה לשון בריא כדמהלך על רגלוהי בשוקא אלא משום דקתני לריך להביא ראיה שהוא שכיב מרע נקט האי ליטנא:

ולא כתב ביה מנו מרעיה איפטר לבית עולמיה. והיורשים היו טוענין שעמד ואף על פי שלא היו טוענין אחזר בו דודאי כיון שעמד מסתמא ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש והכי משמע בגיטין פרק מי שאחזו (דף עב: ושם) דאמר רב הונא התם גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו חוזר ופריך ליה מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה עמד ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי זה עמד ומאי קושיא דנהי דעמד והלא לא חזר בו אלא ש"מ דאפי' לא פירש אחזר בו יש לנו לומר שחזר בו ועוד קאמר התם (דף עג.) א"ר אלעזר שכיב מרע שניתק מחולי אל חולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אע"פ שלא חזר בו: השתא

עין משפט נר מצוה

קיח א מי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה מז סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יג:

קיט ב ג מי' שם פ"ח הלכה יט סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף ל:

קכ ד מי' שם פ"ט הל' כב סמג עשין פג טור יש"ע ח"מ סי' רנא ס"ב:

רבינו גרשום (המשך)

בחיים ובמות מהדי רב דקנה קמ"ל דלא: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן. דהוה כתוב מתנתא בחיים ובמות: הכא אתרא דשמואל היא. ולא בעינא להתיר דבריו דגברא רבא הוא: לשום טמיא. מקום דליעבד ליה התם כדרב. דלא קנה [אלא] לאחר מיתה דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים הוא: עבר ליה כשמעתיה. דאי כתוב בה בחיים קנה: הוה קא טרדא ליה. דקאמרה לי' והא הלכתא כרב דלא קנה והיתה רוצה שיכתוב לה פסק דין שלא קנה: זיל כתוב לה. בקלף אחר: שיכר עליהן או מטען. בלומר כתוב לה דברים בעלמא הראיל דמיטרדא לי כדי שתהא סבורה דזכותה אתה כותב לה כדי שתרוחה מעליו משום דהוה עסוק בההיא משנה בבבא מציעא משום הכי נקט האי לישנא דמטען משום דמטעה לו בדברים בעלמא. והרגישה שמטעה אותה וקללתו שתטבע ספינתו ומנונו: אמשינהו. שדא מלבושיו במיא כדי שתתקיים בם קללתה ולא התעיל: [מהרי"] לא כתב בה. באותה מתנה: שכיב מרע היה שנתנה לה. הוא אמר שכיב מרע הייתי. כשנתתי לך וברשותי לחזור: והוא. המקבל אמר בריא היית ומתנת בריא נתתה ואי אתה רשאי לחזור: צריך להביא ראיה לנותן. ששכיב מרע היה דברי ר' מאיר. ואין מתנתו מתנה. וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ועל המקבל להביא ראיה שבתורת בריא יהבא ניהליה: כדקציר ורמי בערסיה. יהב פלוני שכיב מרע לפלוני והיו היתומים אומרים לאחר כך עמד מחליו וחזר בו והמקבל אומר מאיתו חולי נפטר. ושלי היא דבמתנת שכיב מרע נתנה:

מסורת הש"ס

[6] כ"מ עה:. [ב] [כמורות מט:]. [ג] וגי' רס"ל ר"ה ע"ש.

גליון הש"ס

בתוס' סוף ד"ה שלהו כו' דהא בשבת ב' בשפנין ערבינן. וכן נבילה דף מ' ע"א כ"ק דף קנו ע"א סנהדרין דף ו ע"ב:

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה אתריה וכו' לאו אורח ארעא למיקן: **(ב)** ד"ה ליטבע וכו' בבהר הס"ד: **(ג)** תוס' ד"ה (נדף הקודם) שלחו וכו' דא"ב קשה מדקתני ריש[6] שייר קרקע כל"ל והד"ל עם ל"ה כתב וד"ה מתנת:

רבינו גרשום

הני מילי. דאין לאחר קנין כלום היכא דיהיב לאחר שהקנה לראשון: אבל לעצמו. דבעי מיהדר ביה לא דודאי מצי למיהדר ביה: פרשה בין לעצמו בין לאחר. אין לאחר קנין כלום: ההוא. גברא שכיב מרע דיהב מתנה לחד וקנו מיניה ולאחר קנין בעי למיהדר ביה: דלא אקנית כדקני אינשי. דלא איבעי לך לאקנויי בקנין ההשתא אין לאחר קנין כלום אפי' לעצמו כדאמ' לעיל: האי מתנה דהוה כתוב בה בחיי ובמותא מקנינא ליה האי מתנתא כלומר בין יתיה כין יומת לאחר מיתה הוא דקני אבל אי עמד חוזר והאי דכתב בה בחיים כדאמר לחיים שלא רצה להזכיר את עצמו מיתה שלא יפתח אדם פה לשטן ולא משום דליקני ליה מחיים. מחיים הוא דקאמר ליה דתיתול למיקני והאי דכתוב ביה כו': הלכתא כותי' דרב. דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים: אמר רבא אי כתב בה מחיים (ו) סימן לחיים. אי כתב בה בחיים ובמות קנה. (והכי) דהכי משמ' מחיים מתחיל להנמר למיקנה אבל אי כתוב בה מחיים ודאי סימן לחיים קאמר. פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב דממילא איכא למישמע מינה דלית הלכתא כותי' דרבא. מהו דתימא

(ו) מלשון רבינו נראה שמסתם שכיב נוטם בנכסי רגל לאיקר ולא מציע בה בחיים ובמות ומלשונתא דרב ישמואל היא אם כתוב בה מחיים והדבר נ"ע.